

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЄЮ КОНТРАБАНДИ

Дорофєєва Л.М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

У цій статті досліджуються зміни, що відбулись в митну законодавстві у зв'язку із декриміналізацією контрабанди товарів, направлені на вжиття економічних заходів протидії порушенням митних правил.

Ключові слова: контрабанда товарів, повторність вчинення правопорушення, санкції за порушення митних правил.

В научной статье исследуются изменения, происшедшие в таможенном законодательстве в связи с декриминализацией контрабанды товаров, направленные на применение экономических мер противодействия нарушениям таможенных правил.

Ключевые слова: контрабанда товаров, повторность правонарушений, санкции за нарушение таможенных правил.

This article investigates changes in customs legislation in connection with the decriminalization of contraband goods, directed to take economic measures against violation of customs rules.

Keywords: smuggling of goods, recurrence of the offense, sanctions for violation of customs rules.

Зміни у вітчизняному законодавстві щодо гуманізації відповідальності за правопорушення в сфері господарської діяльності, які відбудуться на початку 2012 року, торкнуться багатьох галузей, у тому числі кримінального та митного права. Нас будуть цікавити новачки, що вплинуть на організацію протидії правопорушенням на кордоні, специфіку роботи митних органів та масштаби відповідальності за протиправну поведінку громадян та посадових осіб, пов'язану із переміщенням товарів та транспортних засобів через митний кордон.

Питаннями протидії контрабанді та організації боротьби з порушеннями митних правил, вивченню їх видів та відповідальності за них присвячені роботи Баранова С.О. [1], Є.В.Додіна [2,3], Зименко А.В. [4], Настюка В.Я. [5], Прокопенка В.В. [6], Приймаченка Д.В. [7], Продайка С.В. [8] та інших. Науковцями та практиками детально аналізувались види порушень митних правил, класифікувались санкції за їх вчинення, вивчались питання відмежування адміністративних правопорушень в сфері митних відносин та контрабанди.

Актуальність обраної нами теми дослідження полягає в тому, що аналіз норм законодавства, які лише починають впроваджуватись в практику, має на меті спрогнозувати результати їх втілення та внести пропозиції щодо здійснення практичної діяльності органами, задіяними в їх фактичній реалізації.

15 листопада 2011 року підписано Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності»[9], яким внесено ряд змін до Кримінально-процесуального, Кримінального, Кримінально-виконавчого, Митного кодексів України та Кодексу про адміністративні правопорушення з метою лібералізації існуючих у законодавстві України санкцій за скоєння злочинів у сфері економіки, фінансової і господарської діяльності.

Зміни, в першу чергу, стосуються перенесення акценту відповідальності (покарання) за такого роду злочини з позбавлення волі, або виправних робіт, на застосування штрафів, тобто економічних чинників та декриміналізації деяких господарських злочинів,

із перенесенням таких дій до переліку адміністративних проступків.

16 видів злочинів виключені із розділу VII Кримінального кодексу України «Злочини у сфері господарської діяльності» та віднесені до адміністративних правопорушень. Ще у майже 30 випадках в Кримінальному кодексі змінені покарання за такого роду злочини з позбавлення волі та виправних робіт на штрафи. Але при цьому розміри штрафів значно збільшились в даній категорії злочинів, і тепер - в залежності від тяжкості вчиненого, - може сягати від 1-2 тисяч неоподатковуваних мінімумів громадян (17 000 – 34 000 грн) до 50 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (850 000 гривень).

Внесені зміни до статті 201 Кримінального кодексу України та Митного кодексу України суттєво вплинуть на організацію роботи митних органів в питаннях протидії контрабанді та порушенням митних правил. Митним органам, які відповідно до ст. 101 Кримінально-процесуального кодексу України здійснюють дізнання в справах про контрабанду, слід очікувати суттєвого зменшення кількості порушених кримінальних справ, оскільки питома вага товарної контрабанди становила 70-90% усіх злочинів. Залишиться та буде вимагати нових форм діяльності митниць у справах про порушення митних правил, де митні органи виступають як органи адміністративної юрисдикції - спеціально уповноважені органи виконавчої влади в галузі митної справи, на які відповідно до Митного кодексу та інших законів покладено безпосереднє здійснення митної справи.

Які ж саме новації отримує митне законодавство?

По-перше, це - декриміналізація контрабанди: виключення із предметів злочину товарів.

Злочином відтепер може вважатись лише переміщення через митний кордон України культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації.

Як бачимо, переміщення через митний кордон України з приховуванням від митного контролю або поза митним контролем товарів виключено із диспозиції Кримінального кодексу і перестало бути злочином.

Таке рішення вітчизняних законодавців цілком узгоджується із європейською практикою притягнення до кримінальної відповідальності лише за соціально-небезпечну контрабанду предметів, вилучених із легального обігу та контрабанду культурних цінностей; у випадку виявлення незаконного переміщення не обмежених до розповсюдження товарів, вчинене кваліфікується як правопорушення, і судом приймається рішення, в результаті якого товар та засоби його переміщення або приховування конфіскуються, а на винну особу накладається штраф. Митно-податкові правопорушення в США також можуть піддаватись з одного боку такому кримінальному покаранню, як тюремне ув'язнення, а з іншого – ефективним

засобом боротьби з ними є застосування економічних важелів, здатних викликати істотні матеріальні наслідки для правопорушника: акцент в санкціях за такі злочини давно перенесений від покарання у вигляді позбавлення волі до покарань у вигляді конфіскації майна, яке здійснюється в адміністративному та кримінальному порядку [10, с. 34].

По-друге – підвищено рівень відповідальності за вчинення трьох порушень митних правил:

- переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України поза митним контролем (ст. 351 МК України),

переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю (ст. 352 МК України),

За вчинення таких протиправних діянь передбачено накладення штрафу в розмірі не менше 100 відсотків вартості цих товарів та їх обов'язкову конфіскацію, а також конфіскацію товарів із спеціально виготовленими сховищами (тайниками) та транспортних засобів, що використовувалися для переміщення товарів через митний кордон України.

За зберігання, перевезення чи придбання товарів, транспортних засобів, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю (ст. 353 МК України), може бути застосовано штраф в розмірі 100% вартості цих товарів, транспортних засобів або їх конфіскацію.

Слід зазначити, що вперше у вітчизняному митному законодавстві акцентовано увагу та подвоєно відповідальність за повторно вчинені приховування від митного контролю та переміщення поза митним контролем. В цих випадках розмір штрафних санкцій буде сягати 200% вартості предметів правопорушення.

Питання вірної кваліфікації вчиненого правопорушення завжди було одним із головних під час документування митних правопорушень, а за умови введення повторності – набуває неабиякої актуальності, оскільки штрафні санкції подвоюються у випадку, коли протягом року особа вже притягалась до адміністративної відповідальності за таке порушення митних правил. Відтак, додатковою обставиною, що підлягає перевірці при складанні протоколу та у ході провадження в цій категорії справ, стане факт притягнення особи до відповідальності за статтями 351 або 352 Митного кодексу України. Така інформація міститься у відповідних базах даних, що використовуються спеціалізованими підрозділами митних органів, на які покладено здійснення боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил.

Проаналізовані санкції значно відрізняються від попередніх, коли розмір штрафу (незалежно від вартості безпосередніх предметів порушення митних правил) складав від 8 500 до 17 000 грн, а конфіскація таких предметів мала альтернативний характер (діяла конструкція - або конфіскація – або штраф), що дозволяло за дії, спрямовані на незаконне перемі-

щення через митний кордон товарів вартістю, наприклад, у півмільйона гривень отримати стягнення у вигляді штрафу до 10 000 грн. та залишити у своєму розпорядженні товари, які намагались у незаконний спосіб перемістити через кордон.

Безперечно позитивно слід оцінити однозначність у встановленні санкцій за вказані види порушень – 100% вартості предметів або 200% - при їх повторному вчиненні, що унеможливує маневрування при призначенні стягнення, а розмір штрафу напряму залежить від вартості товарів, що намагались незаконно увезти або вивезти з митної території України.

На нашу думку, проаналізовані зміни у митному законодавстві дозволяють:

- встановити справедливу залежність та прямо пропорційний зв'язок між тяжкістю (вартістю) вчиненого порушення та стягненням,
- уникнути суб'єктивного підходу до призначення стягнень за порушення митних правил,
- зробити невідворотним покарання – у суду немає варіантів у видах або розмірі стягнення (обов'язковим є штраф - 100% , або 200% вартості та конфіскація предметів правопорушення),
- зменшити витрати на провадження досудового розслідування в кримінальних справах,

- забезпечити поповнення дохідної частини Державного бюджету за рахунок коштів від реалізації конфіскованих товарів, предметів із спеціально виготовленими тайниками, транспортних засобів та стягнення з осіб, що вчинили порушення митних правил, значних сум штрафів.

При цьому, доцільно відмітити, що зміна виду відповідальності, у жодному разі не свідчить про лояльність держави до випадків незаконного переміщення товарів через митний кордон. Навпаки, економічний фактор спрямований не лише на покарання, а й на запобігання вчиненню правопорушень. Зміни, що відбулись, мають сприяти вихованню громадян та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у дусі поваги до закону та усвідомлення невивідності протиправної поведінки.

В подальшому, цікаво провести дослідження з метою порівняння кількісних та вартісних показників вчинених у 2012 році порушень митних правил за статтями 351-353 Митного кодексу України із аналогічними періодами попередніх років, тобто реального впливу економічних важелів на правосвідомість громадян, їх профілактичного значення. Доцільно було б відстежити і збільшення розміру сум надходжень до державного бюджету від штрафних санкцій та конфіскації товарів та транспортних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баранов С.О. Попередження адміністративних правопорушень, що посягають на митні відносини. Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. – К., 2002. – 19 с.
2. Додін С.В. Повноваження митних органів у протидії митній злочинності// Митна безпека. – 2010. - № 1. Серія Право. – С. 61-69.
3. Додін С.В. Організація боротьби з митними правопорушеннями та контрабандою.: навч.пос. Вид.2-ге, випр.. та доп. – Львів: Сполом, 2010. – 368 с.
4. Зименко А.В. Аспекти правової відповідальності за порушення митних правил в митному праві України //Митна справа: науково-аналітичний журнал з питань митної справи та зовнішньоекономічної діяльності. – 2009. – № 2. – С. 32-34.
5. Настюк В.Я. Адміністративно-правові проблеми законодавчого регулювання митної справи в Україні. Автореф. дис... докт. юрид. наук: 12.00.07 – Харків, 2005. – 39 с.
6. Прокопенко В.В. Особливості порушення кримінальної справи про контрабанду//Митна справа: науково-аналітичний журнал з питань митної справи та зовнішньоекономічної діяльності. – 2006. – № 5. – С. 25-27.
7. Приймаченко Д.В. Суб'єкти провадження у справах про порушення митних правил: проблемні питання процесуального статусу//Митна справа: науково-аналітичний журнал з питань митної справи та зовнішньоекономічної діяльності. – 2006. – № 6. – С. 3-6
8. Продайко С.В. Адміністративні правопорушення у митній сфері. Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 – Ірпінь, 2009. – 19 с.
9. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності».
10. Ларичев В.Д., Гильмутдинова Н.С. Таможенные преступления. – М.: Экзамен, 2001. – 607 с.